

**ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.І. ВЕРНАДСЬКОГО**

**Навчально-науковий інститут управління, економіки та
природокористування**

Кафедра публічного управління та адміністрування

ЛОБІЗМ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

*Методичні рекомендації для підготовки фахівців за
ступенем вищої освіти "Магістр" за спеціальністю
"Публічне управління та адміністрування"*

Київ – 2019

УДК 352/354
Л 68

Рекомендовано до друку Вченою радою Таврійського національного університету імені В.І.Вернадського, протокол № 4 від 20 грудня 2018 р.

Укладачі:

І. В. Бовсунівська, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри публічного управління та адміністрування Навчально-наукового інституту управління, економіки та природокористування Таврійського національного університету імені В.І.Вернадського;

Рецензенти:

Д. В. Неліна, доктор політичних наук, доцент, завідувач кафедри державного управління філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

В. Є. Воротін, доктор наук з державного управління, професор, заслужений діяч науки і техніки України, завідувач відділу комплексних проблем державотворення Інституту законодавства Верховної Ради України.

Л 68

Лобізм в органах публічної влади: метод. рек. для підготовки фахівців за ступенем вищої освіти "Магістр" / уклад. : І. В. Бовсунівська. – К. : УкрСІЧ, 2019. – 30 с.

У методичних рекомендаціях наведено програму і тематичний план навчальної дисципліни «Лобізм в органах публічної влади», форми контролю слухачів, вимоги, питання для обговорення, тематика і рекомендовані джерела для підготовки до семінарських занять та виконання творчих робіт. Відображений короткий зміст лекційного матеріалу розділів відповідної дисципліни.

УДК 352/354

© І. В.Бовсунівська,
укладання, 2019
© Вид-во "УкрСІЧ", 2019

ЗМІСТ

ВСТУП	4
ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	7
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	8
ФОРМИ КОНТРОЛЮ	9
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛОБІЗМУ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ	10
РОЗДІЛ 2. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЛОБІСТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ	14
РОЗДІЛ 3. СТАНОВЛЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЛОБІЗМУ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ	18
ВИМОГИ ДО НАПИСАННЯ ТА ОФОРМЛЕННЯ ТВОРЧОЇ РОБОТИ.....	23
ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ.....	24
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	27

ВСТУП

Актуальність вивчення дисципліни

- Разом з реформами українського суспільства все більше і більше входять в наше політичне життя явища, об'єктивно властиві демократичним процесам. Серед таких явищ можна виділити і лобізм. В сучасних соціально-політичних умовах лобізм починає відігравати все значну роль у процесі вироблення і прийняття рішень як на рівні уряду, так і на рівні місцевого самоврядування. Особливо актуальною є проблема вдосконалення лобізму в умовах структурних змін політичної системи суспільства. Конфлікт формальних та неформальних складових в ситуації прийняття політичних рішень має дисфункціональні наслідки при невизначеності політико-правового статусу суб'єктів, які впливають на цей процес. У зв'язку з цим, виникає необхідність вивчення процесу становлення, функціонування та сучасного статусу лобізму, а також прогнозування перспектив його розвитку та інституціоналізації в Україні.

- Успішна організація та проведення наукових досліджень потребує володіння на високому рівні відповідним методологічним інструментарієм. Адекватне застосування наукових методів, методик та процедур, дотримання основних дослідницьких етапів та загальної технології наукової роботи є обов'язковими умовами отримання результатів, що мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення. Враховуючи це, дисципліна «Лобізм в органах публічної влади» орієнтована на формування систематизованих знань щодо принципів, форм, моделей та механізмів лобізму в органах публічної влади, особливостей його здійснення та перспектив розвитку в Україні, його ролі у представництві інтересів різних суспільних груп при прийнятті управлінських рішень на державному, регіональному та місцевому рівні.

- Дисципліна входить до циклу дисциплін, що формують загальні компетентності, освітньо-професійних програм підготовки магістрів за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Метою викладання навчальної дисципліни «Лобізм в органах публічної влади» є формування у слухачів системи знань про сутність і теоретичні засади лобізму в органах публічної влади, його значення для розвитку суспільства та механізми його практичної реалізації, вмінь та навичок використовувати ці знання у практичній діяльності.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Лобізм в органах публічної влади» є забезпечити системне розуміння та комплексні знання щодо принципів, форм та механізмів лобізму в органах публічної влади, особливостей його здійснення та перспектив розвитку в Україні, його ролі у представництві інтересів різних суспільних груп при прийнятті управлінських рішень на державному, регіональному та місцевому рівні.

Результати навчання

Після вивчення дисципліни слухачі повинні:

знати:

- базові поняття, підходи та принципи лобізму в органах публічної влади;
- сутність, класифікації та структуру лобізму в органах публічної влади;
- основні відмінності лобізму від GR (Governmental relations – зв'язки з органами влади) та GPR (Governmental Public Relations – громадські зв'язки з органами влади в Україні);
- передумови становлення, сучасний стан і специфіку лобізму в Україні;
- основні моделі, форми та методи лобізму в органах публічної влади;
- сутність основних чинників (історичних, соціально-економічних, правових, культурних політичних), які впливають на становлення та функціонування лобізму в Україні;
- значення лобізму як елемента системної взаємодії суспільства та влади;
- основні умови функціонування і розвитку лобізму в органах публічної влади як цивілізованого інституту;
- зарубіжний досвід лобізму в органах публічної влади та можливості його адаптації у вітчизняних умовах;
- основні проблеми становлення та перспективи розвитку лобізму в органах публічної влади України.

вміти:

- користуватись понятійним апаратом концепцій груп інтересів, груп тиску, плюралізму, корпоративізму і неокорпоративізму, теорії мереж, інституційних змін, в яких сучасна теорія лобізму знаходить своє відображення;
- аналізувати розвиток лобізму, ідентифікувати проблеми та обґрунтовувати необхідність їх вирішення, добирати для цього необхідну та релевантну кількісну і якісну інформацію, робити обґрунтовані та неупереджені висновки на основі аналізу даних;
- аналізувати моделі, форми та методи лобізму в органах публічної влади з погляду їх практичного використання;
- систематизувати основні чинники становлення лобізму в органах публічної влади як цивілізованого інституту, враховувати дію цих чинників при прийнятті рішень щодо регулювання лобістської діяльності в Україні;
- визначати потреби, можливості та шляхи формування механізмів активної участі інститутів громадянського суспільства у лобістській діяльності в органах публічної влади;

- користуватись нормативно-правовими актами, які регламентують статус інституту лобізму та лобістської діяльності в зарубіжних країнах та в Україні;
- розробляти рекомендації та рішення щодо адаптації зарубіжного досвіду лобістської діяльності в Україні;
- визначати актуальні проблеми становлення лобізму в органах публічної влади України на сучасному етапі та пропонувати шляхи їх вирішення;
- обирати дієві форми та методи лобістської діяльності на національному, регіональному та місцевому рівні.

Навчальна стратегія дисципліни

Досягнення результатів навчання здійснюється шляхом:

- *проведення лекцій* для надання слухачам необхідних знань;
- *самостійного навчання слухачів* на основі розроблених для дисципліни навчально-методичних матеріалів;
- *участі слухачів у семінарських заняттях* з метою розвитку критичного мислення, формування та розвитку здатності організовувати і проводити наукові дослідження у галузі публічного управління;
- *виконання і презентації індивідуальних завдань* у вигляді творчих робіт до розділів дисципліни;
- *проведення підсумкового контролю* засвоєння знань у формі заліку.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛОБІЗМУ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

Тема 1.1. Сутність лобізму як політико-управлінського явища та його суспільне значення

Тема 1.2. Принципи, умови функціонування та класифікації лобізму

Тема 1.3. Загальна характеристика та структура лобізму як системної діяльності

РОЗДІЛ 2. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЛОБІСТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

Тема 2.1. Правове регулювання лобізму в зарубіжних країнах

Тема 2.2. Зарубіжний досвід організації лобістської діяльності

Тема 2.3. Зарубіжні моделі, форми та методи лобізму

РОЗДІЛ 3. СТАНОВЛЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЛОБІЗМУ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

Тема 3.1. Спроби спеціального законодавчого регулювання лобізму в період незалежності України та його сучасна нормативно-правова база

Тема 3.2. Вітчизняний лобізм в органах публічної влади як суспільне явище

Тема 3.3. Проблеми становлення та перспективи розвитку лобізму в органах публічної влади України

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви розділів і тем	Кількість годин									
	Всього	денна форма				всього	заочна форма			
		у тому числі					у тому числі			
1	2	л	п	сем.	с. р.	7	л	п	сем.	с. р.
Розділ 1. Теоретичні засади лобізму в органах публічної влади										
Тема 1.1. Сутність лобізму як політико-управлінського явища та його суспільне значення	18	2		4	12	18	2			16
Тема 1.2. Принципи, умови функціонування та класифікації лобізму	18	4		4	10	18	2		2	14
Тема 1.3. Загальна характеристика та структура лобізму як системної діяльності	14	2			12	14				14
Разом за розділом 1	50	8		8	34	50	4		2	44
Розділ 2. Зарубіжний досвід лобістської діяльності в органах публічної влади										
Тема 2.1. Правове регулювання лобізму в зарубіжних країнах	18	2		4	12	18	2			16
Тема 2.2. Зарубіжний досвід організації лобістської діяльності	16	4		4	8	16	2		2	12
Тема 2.3. Зарубіжні моделі, форми та методи лобізму	16	2			14	16				16
Разом за розділом 2	50	8		8	34	50	4		2	44
Розділ 3. Становлення та перспективи розвитку лобізму в органах публічної влади України										
Тема 3.1. Спроби спеціального законодавчого регулювання лобізму в період незалежності України та його сучасна нормативно-правова база	12	2			10	12	2			10
Тема 3.2. Вітчизняний лобізм в органах публічної влади як суспільне явище	18	4		4	10	18	2		2	14
Тема 3.3. Проблеми становлення та перспективи розвитку лобізму в органах публічної влади України	18	2		4	12	18			2	16
Разом за розділом 3	48	8		8	32	48	4		4	40
Залік	2			2		2			2	
Усього годин	150	24		26	100	150	12		10	128

ФОРМИ КОНТРОЛЮ

Навчальні результати слухачів у межах дисципліни оцінюються на основі:

- виконання і презентації творчих робіт;
- участі у семінарських заняттях;
- підсумкового контролю засвоєння знань у формі заліку.

Максимальна кількість балів за вивчення дисципліни – 100.

Розподіл балів для денної форми навчання

Для денної форми навчання

Поточний контроль									Підсумковий контроль	Сума
Розділ 1			Розділ 2			Розділ 3				
C1.1	C1.2	TP1	C.2.1	C.2.2	TP2	C3.2	C.3.3	TP3		
5	5	15	5	5	15	5	5	10	30	100

C1.1 ... C3.3 – семінари до тем розділів

TP1, TP2, TP3 – творчі роботи до розділів

Розподіл балів для заочної форми навчання

Для заочної форми навчання

Поточний контроль							Підсумковий контроль	Сума
Розділ 1		Розділ 2		Розділ 3				
C1.2	TP1	C.2.2	TP2	C.3.2	C.3.3	TP3		
5	15	5	20	5	5	15	30	100

C1.2 ... C3.3 – семінари до тем розділів

TP1, TP2, TP3 – творчі роботи до розділів

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛОБІЗМУ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

Мета: Сформувані у слухачів:

- уявлення про лобізм як сферу діяльності та систему знань, класифікацію підходів до розуміння феномену лобізму; про основні відмінності лобізму від GR (Governmental relations – зв'язки з органами влади) та GPR (Governmental Public Relations – громадські зв'язки з органами влади в Україні);
- поняття про лобізм як систему цілеспрямованого впливу певних соціальних груп на органи державної влади з метою задоволення своїх інтересів за допомогою впливу на їхні рішення;
- знання про структуру лобістської діяльності, визначення її елементів.

Короткий зміст лекційного матеріалу розділу.

Сутність лобізму як політико-управлінського явища та його суспільне значення. Історичні витoki лобістської діяльності. Поняття "лобізм" та «лобіювання»: порівняльна характеристика. Сучасна теорія лобізму та її відображення в концепціях груп інтересів, груп тиску, плюралізму, корпоративізму і неокорпоративізму, теорії мереж, інституційних змін. Неінституціональний, структурно-функціональний та мережевий підходи до розуміння феномену «лобізм». Політико-соціологічний (політологічний) та юридично-інституціональний (юридичний) підходи до розуміння сутності лобізму. Визначення лобізму як форми взаємовідносин влади і суспільства. Визначення лобізму як правового інституту. Основні відмінності лобізму від GR (Governmental relations – зв'язки з органами влади) та GPR (Governmental Public Relations – громадські зв'язки з органами влади в Україні). Співвідношення лобізму та GR. Лобізм як різновид PR. Основні суспільні функції лобізму. Суспільні ризики лобістської діяльності. Принципи, умови функціонування та класифікації лобізму. Технологічні принципи лобістської діяльності. Основні принципи організації лобістських кампаній. Принципи створення, зміцнення й підтримки ефективних лобістських коаліцій. Загальні принципи державного регулювання лобізму. Етичні принципи лобізму. Принципи забезпечення прозорості та чесності лобізму. Основні умови функціонування і розвитку лобізму як цивілізованого інституту. Класифікація лобізму за його суб'єктами. Класифікація підходів до представництва інтересів суб'єктами лобізму. Класифікація механізмів досягнення цілей лобізму. Загальна характеристика та структура лобізму як системної діяльності. Основні елементи структури лобізму як системної діяльності: суб'єкт, об'єкт, мета, результат, процес і засоби. Мета лобізму як політико-управлінського інституту. Загальні завдання лобістської діяльності. Предмет лобістських відносин. Поняття та класифікація суб'єктів лобізму. Лобісти та лобістські об'єднання. Поняття та класифікація об'єктів лобізму.

Моделі закріплення об'єктів лобіювання у лобінговому законодавстві. Подвійна роль держави у лобістській діяльності. Послідовність етапів лобістської діяльності. Рішення органів публічної влади як результати лобізму. Поняття та основні групи методів лобізму. "Тіньовий" аспект лобізму.

Види навчальної діяльності, передбачені у розділі 1

Творча робота до розділу 1

Мета: формування систематизованих знань про історичні передумови становлення та сучасний стан і специфіку лобізму; форми, зміст, мету, завдання, ознаки та структуру інституту лобізму та лобістської діяльності; суб'єкти, об'єкти, методи та моделі лобістської діяльності.

Написання та оформлення творчої роботи: здійснюється за вимогами, що наведені у відповідному розділі методичних рекомендацій.

Рекомендовані теми творчих робіт до розділу 1

1. Історичний аналіз виникнення інституту лобізму.
2. Історичні аспекти становлення лобізму.
3. Політико-соціологічний та юридично-інституціональний підходи до розуміння сутності лобізму: переваги та недоліки.
4. Лобізм та GR: співвідношення та взаємозв'язок.
5. Лобізм як різновид PR: теоретичний аналіз.
6. Суспільні функції лобізму та ефективність їх виконання.
7. Поширені ризики лобізму на можливості їх мінімізації.
8. Технологія лобізму та її загальні принципи.
9. Способи організації лобістських кампаній.
10. Сутність та умови становлення цивілізованого лобізму.
11. Етичний вимір лобістської діяльності.
12. Загальні цілі та завдання лобістської діяльності.
13. Основні суб'єкти лобізму та особливості їх діяльності.
14. Основні етапи лобістської діяльності: загальна характеристика.
15. Проблеми створення лобістських коаліцій.
16. Загальні принципи та підходи державного регулювання лобізму.
17. Представництво інтересів суб'єктами лобізму: загальна характеристика.
18. Індивідуальні лобісти та лобістські об'єднання: переваги та недоліки

Семінарське заняття до теми 1.1

Сутність лобізму як політико-управлінського явища та його суспільне значення

Мета: формування уявлень про лобізм як сферу діяльності та систему знань, класифікацію підходів до розуміння феномену лобізму.

Питання для обговорення:

1. Історичні витoki лобістської діяльності.
2. Поняття "лобізм" та "лобіювання": порівняльна характеристика.
3. Політико-соціологічний (політологічний) та юридично-інституціональний (юридичний) підходи до розуміння сутності лобізму.
4. Визначення лобізму як форми взаємовідносин влади і суспільства.
5. Визначення лобізму як правового інституту.
6. Співвідношення лобізму та GR.
7. Лобізм як різновид PR.
8. Основні суспільні функції лобізму.
9. Суспільні ризики лобістської діяльності.

Джерела для обов'язкового вивчення:

1. Конспект лекцій з дисципліни «Лобізм в органах публічної влади», розділ 1.
2. Методичні рекомендації з дисципліни «Лобізм в органах публічної влади», розділ 1.

Рекомендовані додаткові джерела для вивчення:

1. Автономов А. С. Азбука лоббирования : монографія / А. С. Автономов. – М. : Права человека, 2004. – 112, [1] с.
2. Березенська О. М. Лобізм як соціально-політичний феномен та механізм державного управління / О. М. Березенська // Політологічні студії. – 2013. – Вип. 3. – С. 5–12.
3. Берлин А. Д. Корпоративный лоббизм: теория и практика / А. Д. Берлин, Г. Э. Григор. – М.: Издательский дом Международного университета в Москве, 2005. – 200, [2] с.
4. Богданович М. Л. Функціональна роль груп інтересів у політичних системах демократичного типу / М. Л. Богданович // Актуальні проблеми державного управління. – 2005. – С. 28–33.
5. Віннічук О. В. Інституційний дизайн лобізму в умовах демократії / О. В. Віннічук // Філософія і політологія в контексті сучасної культури. – 2014. – Вип. 8. – С. 171–174.

6. Вуйма А. Ю. Лоббирование. Как добиться от власти нужных решений : [монография] / А. Ю. Вуйма. – СПб.: Питер, 2008. – 384 с. – (Серия "Владельцы бизнеса").
7. Голіченко О. Л. Механізми впливу недержавних організацій на державні структури / О. Голіченко // Політичний менеджмент. – 2005. – №4. – С.27–34.
8. Заостровцев А. П. Мансур Олсон об автократии, демократии и развитии / А. П. Заостровцев // Экономика и институты. – 2010. – С. 129–155.
9. Коженко Я. В. Институционально-правовая природа лоббизма в контексте современной модели государственной власти / Я. В. Коженко. – Таганрог : ТГПИ, 2010. – 155 с.
10. Круш П. Лобіювання економічних інтересів у державі / П. Круш // Економіка України. – 2005. – №10. – С. 75–80.
11. Меркель В. Формальные и неформальные институты в дефектных демократиях (II) / В. Меркель, А. Круассан // ПОЛИС (Политические исследования). – 2002. – № 2. – С. 20–30.
12. Недюха М. Лобізм як соціально-політичний феномен: сутність і засоби впливу [Електронний ресурс] / М. Недюха, М. Федорін // Віче. – 2010. – № 4. – С. 12–15. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/viche_2010_4_6.
13. Нестерович В. Ф. Конституційно-правові засади інституту лобіювання: зарубіжний досвід та перспективи для України : монографія / В. Ф. Нестерович. – Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2010. – 752 с.
14. Одінцова О. О. Правове регулювання лобізму в сучасній Україні (загальнотеоретичне дослідження) : монографія / О. О. Одінцова ; Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. – Донецьк : (ДонНУЕТ), 2011. – 150 с.
15. Порфімович О. Л. До Питання запровадження правового регулювання вітчизняної лобістської практики / О. Л. Порфірович // Українське право. – 2004. – № 1. – С. 123–129.
16. Трофименко А.В. Концептуальні підходи до розуміння лобізму / А. В. Трофименко // Вісник Маріупольського державного університету. Сер. : Історія. Політологія. – 2014. – Вип. 10. – С. 112–123.
17. Ясенецький В. Проблема лобіювання в системі державного управління / В. Ясенецький // Збірник наук. праць Української академії державного управління при Президенті України. – 1999. – Вип. 2, ч. 2: Проблеми наукового забезпечення адміністративної реформи в Україні. – С. 98–102.

РОЗДІЛ 2. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЛОБІСТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

Мета: Сформувати у слухачів:

- вміння аналізувати розвиток інституту лобізму в зарубіжних країнах, ідентифікувати проблеми та обґрунтовувати необхідність їх вирішення, добирати для цього необхідну та релевантну кількісну і якісну інформацію, робити обґрунтовані та неупереджені висновки на основі аналізу даних;
- користуватись нормативно-правовими актами, які регламентують статус інституту лобізму та лобістської діяльності в зарубіжних країнах;

Короткий зміст лекційного матеріалу розділу.

Правове регулювання лобізму в зарубіжних країнах. Основні стратегії правового регулювання лобізму, що реалізуються у міжнародній практиці. Історичний розвиток законодавства США щодо регулювання лобістської діяльності. Основні законодавчі акти США у галузі лобізму. Законодавче регулювання лобізму в Канаді. Британська модель регулювання лобістської діяльності. Законодавство Німеччини щодо регулювання лобізму. Особливості конституційно-правового регулювання лобізму у Франції. Досвід правового регулювання лобізму в країнах Центральної і Східної Європи. Правові засади регулювання лобізму на наднаціональному рівні ЄС. Зарубіжний досвід організації лобістської діяльності. Діяльність громадських некомерційних організацій та їх об'єднань як суб'єктів лобізму. Роль ЗМІ у лобістській діяльності. Професійні спілки як суб'єкти лобізму. Функціонування спеціальних підрозділів корпорацій, банків, фінансово-промислових груп для здійснення лобістської діяльності. Юридичні, пропагандистські та інші фірми, що спеціалізуються на лобістській діяльності. Досвід діяльності Американської ліги лобістів. Громадські об'єднання бізнесових структур як впливові суб'єкти лобізму. Досвід реєстрації лобістських організацій та спілок у Німеччині. Особливості діяльності індивідуальних лобістів у зарубіжних країнах, "вбудований лобізм". Зарубіжні моделі, форми та методи лобізму. Англосаксонська (класична) модель лобізму. Континентальна (європейська) модель лобізму. Особливості німецької та французької субмоделей лобізму. Плюралістичний та корпоративістський підходи до представництва інтересів суб'єктами лобізму у процесах вироблення та реалізації політики. Поширені у міжнародній практиці форми лобізму в межах плюралістичного та корпоративістського підходу. Безпосередні методи лобізму (підготовка лобістами проектів рішень органів влади; виступи лобістів на слуханнях у комітетах (комісіях) парламенту, на засіданнях парламенту, уряду або органу місцевого самоврядування; інформаційно-консультативна допомога представникам органів влади; ініціювання лобістами комунікативних заходів; участь лобістів у розробці проектів нормативно-правових актів; активний тиск депутатів-лобістів на органи влади; створення лобістських

коаліцій; участь лобістів у просуванні на посади в органах влади осіб, які є виразниками інтересів певних груп; "тіньові" методи парламентського лобізму). Опосередковані методи лобізму (проведення пропагандистських кампаній у ЗМІ; проведення масових соціологічних досліджень, експертних опитувань або наукових експертиз і розробок; Grass roots lobbying; розкладання матеріалів на робочі місця депутатів в сесійній залі або в їх кабінетах; проведення масових заходів та страйків; комп'ютерний лобізм).

Види навчальної діяльності, передбачені у розділі 2

Творча робота до розділу 2

Мета: формування систематизованих знань про зарубіжний досвід лобістської діяльності в органах публічної влади та перспективи його використання для України.

Написання та оформлення творчої роботи: здійснюється за вимогами, що наведені у відповідному розділі методичних рекомендацій.

Рекомендовані теми творчих робіт до розділу 2

1. Основні стратегії правового регулювання лобізму, що реалізуються у міжнародній практиці.
2. Історичний розвиток законодавства США щодо регулювання лобістської діяльності.
3. Основні законодавчі акти США у галузі лобізму.
4. Законодавче регулювання лобізму в Канаді.
5. Британська модель регулювання лобістської діяльності.
6. Законодавство Німеччини щодо регулювання лобізму.
7. Особливості конституційно-правового регулювання лобізму у Франції.
8. Досвід правового регулювання лобізму в країнах Центральної і Східної Європи.
9. Правові засади регулювання лобізму на наднаціональному рівні ЄС.
10. Діяльність громадських некомерційних організацій та їх об'єднань як суб'єктів лобізму.
11. Роль ЗМІ у лобістській діяльності за кордоном.
12. Професійні спілки як суб'єкти лобізму.
13. Функціонування спеціальних підрозділів корпорацій, банків, фінансово-промислових груп для здійснення лобістської діяльності.
14. Юридичні, пропагандистські та інші фірми, що спеціалізуються на лобістській діяльності.
15. Досвід діяльності Американської ліги лобістів.
16. Громадські об'єднання бізнесових структур як впливові суб'єкти лобізму.
17. Досвід реєстрації лобістських організацій та спілок у Німеччині.

18. Особливості діяльності індивідуальних лобістів у зарубіжних країнах, "вбудований лобізм".
19. Польський досвід регулювання лобізму.
20. Правове регулювання лобізму в Литві.
21. Особливості регулювання лобізму на рівні ЄС.
22. Класифікація суб'єктів лобізму в міжнародній практиці.
23. Інституціоналізація лобізму в сучасній Росії.
24. Запровадження інституту лобіювання в пострадянських країнах: законодавчі та державно-управлінські аспекти.
25. Функціонування інституту лобізму у скандинавських країнах: загальна характеристика.
26. Порівняльна характеристика форм лобізму у країнах Центральної і Східної Європи.
27. Проблеми формування інституту лобізму у країнах Сходу.

Семінарське заняття до теми 2.2 **Правове регулювання лобізму в зарубіжних країнах**

Мета: формування знань щодо правового регулювання лобістської діяльності в зарубіжних країнах.

Питання для обговорення:

1. Основні стратегії правового регулювання лобізму, що реалізуються у міжнародній практиці.
2. Історичний розвиток законодавства США щодо регулювання лобістської діяльності.
3. Основні законодавчі акти США у галузі лобізму.
4. Законодавче регулювання лобізму в Канаді.
5. Британська модель регулювання лобістської діяльності.
6. Законодавство Німеччини щодо регулювання лобізму.
7. Особливості конституційно-правового регулювання лобізму у Франції.
8. Досвід правового регулювання лобізму в країнах Центральної і Східної Європи.
9. Правові засади регулювання лобізму на наднаціональному рівні ЄС.

Джерела для обов'язкового вивчення:

1. Конспект лекцій з дисципліни «Лобізм в органах публічної влади», розділ 2.
2. Методичні рекомендації з дисципліни «Лобізм в органах публічної влади», розділ 2.

Рекомендовані додаткові джерела для вивчення:

1. Базілевич Д. С. Лобіювання в Україні та за кордоном: досвід, проблеми і перспективи : інформ.-аналіт. матеріали до круглого столу [6 лют. 2009, м. Київ] / Д. С. Базілевич, В.Ф. Нестерович ; за заг. ред. В. Федоренка. – К.: СПД Москаленко О. М., 2009. – 36 с.
2. Бакун Л. А. Группы в политике: К истории развития американских теорий) / Л. А. Бакун // ПОЛИС (Политические исследования). – 1999. – № 1. – С. 162–168.
3. Богданович М. Л. Функціональна роль груп інтересів у політичних системах демократичного типу / М. Л. Богданович // Актуальні проблеми державного управління. – 2005. – С. 28–33.
4. Зяблюк Н. Г. Лоббизм и судебная система США : монографія / Н. Г. Зяблюк. – М.: Ин-т США и Канады РАН (ИСКРАН), 2002. – 60 с.
5. Колесник Р. Лобізм по-європейськи / Р. Колесник // Народний депутат. – 2006. – № 7. – С. 30–32.
6. Кумс К. Лоббизм и его регулирование: советы британского эксперта / К. Кумс // Бизнес и политика. – 1994. – № 1. – С. 34–39. 175
7. Леви Д. А. Современное лоббирование в Европейском Союзе: в поисках общих ценностей и точек соприкосновения / Д. А. Леви. – СПб: Издательство Сезам-принт, 2009. – 182, [14] с.
8. Лобіювання в Україні та за кордоном: досвід, проблеми і перспективи: інформ.-аналіт. матеріали до круглого столу 26 лют. 2009 р., м. Київ / [Базілевич Д., Нестерович В.; за заг. ред. канд. юрид. наук В. Федоренка]. Київ: Москаленко О. М., 2009. 26 с.
9. Нестерович В. Ф. Досвід США у прийнятті лобінгового законодавства / В. Ф. Нестерович // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ. – 2006. – № 4. – С. 111–122.
10. Нестерович В. Ф. Конституційно-правові засади інституту лобіювання: зарубіжний досвід та перспективи для України : монографія / В. Ф. Нестерович. – Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2010. – 752 с.
11. Нестерович В. Ф. Конституційно-правові засади лобіювання у Федеративній Республіці Німеччини / В. Ф. Нестерович // Держава і право. – 2009. – № 3 (21). – С. 59–66.
12. Онупрієнко А. М. Формування інституту лобізму / А. М. Онупрієнко // Проблеми законності. Вип. 56. – Х.: Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого – 2002. – С. 35 – 40.
13. Стрижакова Н.А. Міжнародний лобізм : матеріали доповідей та виступів міжнародної наукової конференції / Н.А.Стрижакова // Дні науки філософського факультету-2007, (Київ, 12-13 квітня 2007 р.). – К.: ВПЦ «Київський університет», 2007. – Ч. VI. – С. 18-19.
14. Тихомирова Є. Б. PR-формування відкритого суспільства : монографія / Є. Б. Тихомирова. – К.: Наук.-вид. центр "Наша культура і наука", 2003. – 196 с.

РОЗДІЛ 3. СТАНОВЛЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЛОБІЗМУ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ

Мета: Сформувані у слухачів:

- уявлення про українську модель лобізму, яку можна вважати квазіінституціональною корпоративною, базовими характеристиками якої є наступні її параметри: поширення вертикальних політичних відносин, обмежене використання в політичному процесі консенсуальних практик, деформування інституціонального ринку;
- знання про специфіку функціонування лобізму в політичній системі сучасної України.

Короткий зміст лекційного матеріалу розділу.

Спроби спеціального законодавчого регулювання лобізму в період незалежності України та його сучасна нормативно-правова база. Загальна характеристика перших законопроектів щодо лобізму в Україні в 1990-ті роки. Законопроект "Про регулювання лобістської діяльності в органах державної влади" А.Ткачука (2003 р.). Законопроект "Про діяльність лобістів у Верховній Раді України" І.Гриніва (2005 р.). Концепція проекту Закону України "Про лобіювання" (2009 р.). Законопроект "Про регулювання лобістської діяльності в Україні" В.Коновалюка (2010 р.). Загальна характеристика законопроектної роботи щодо спеціального законодавчого регулювання лобізму в Україні протягом 2009-2015 рр. Порівняльна характеристика законопроектів "Про лобіювання" та "Про лобізм" (2016 р.). Сучасне конституційне підґрунтя лобізму в Україні. Нормативно-правові акти, що забезпечують публічність та прозорість процесу прийняття рішень органів влади, як передумову лобізму. Нормативно-правові акти, які створюють умови для лобіювання громадянами власних інтересів. Нормативно-правові акти, які надають можливість громадянам створювати добровільні громадські структури на основі єдності лобістських зусиль. Нормативно-правові акти, які є підґрунтям лобізму на рівні органів місцевого самоврядування. Нормативно-правові акти, які забезпечують участь громадськості у прийнятті рішень органів влади. Вітчизняний лобізм в органах публічної влади як суспільне явище. Особливості становлення і розвитку вітчизняного лобізму як неформального інституту. Специфіка пострадянського формату суб'єктів лобізму. Громадські підприємницькі організації (спілки, асоціації, ліги, бізнес-клуби тощо) як суб'єкти лобізму в Україні. Роль торгово-промислових палат у вітчизняному лобізмі. Діяльність лобістських фірм в Україні. Бізнес-політичні групи як специфічні суб'єкти лобізму в Україні. Верховна Рада України як об'єкт лобізму. Специфіка лобізму в Кабінеті Міністрів України, органах виконавчої влади та Адміністрації Президента України. Поширені методи лобізму в Україні та їх дієвість. Використання недозволених методів вітчизняними лобістами.

Проблеми становлення та перспективи розвитку лобізму в органах публічної влади України. Існування лобістської діяльності в Україні у форматі "квазілобізму". Проблема легалізації лобізму в Україні як правового інституту. Тісний зв'язок вітчизняного лобізму з корупцією. Неструктурованість та відсутність юридичного оформлення суб'єктів лобістської діяльності в Україні. Проблеми "вбудованого лобізму" в Україні. Неконтрольований вплив іноземного лобі на прийняття державних рішень вітчизняними органами влади. Обмежені можливості захисту власних інтересів для великих суспільних прошарків та структур громадського суспільства. Низька дієвість процедур залучення громадськості до розробки проектів нормативно-правових актів органами влади. негативне сприйняття лобізму у вітчизняній громадській думці. Основні напрями вирішення проблем становлення лобізму в Україні. Перспективи розвитку цивілізованого лобізму у вітчизняних умовах.

Види навчальної діяльності, передбачені у розділі 3

Творча робота до розділу 3

Мета: формування уявлень про проблеми та перспективи розвитку інституту лобізму в Україні.

Написання та оформлення творчої роботи: здійснюється за вимогами, що наведені у відповідному розділі методичних рекомендацій.

Рекомендовані теми творчих робіт до розділу 3

1. Існування лобістської діяльності в Україні у форматі "квазілобізму".
2. Проблема легалізації лобізму в Україні як правового інституту.
3. Тісний зв'язок вітчизняного лобізму з корупцією.
4. Неструктурованість та відсутність юридичного оформлення суб'єктів лобістської діяльності в Україні.
5. Проблеми "вбудованого лобізму" в Україні.
6. Неконтрольований вплив іноземного лобі на прийняття державних рішень вітчизняними органами влади.
7. Обмежені можливості захисту власних інтересів для великих суспільних прошарків та структур громадського суспільства.
8. Низька дієвість процедур залучення громадськості до розробки проектів нормативно-правових актів органами влади.
9. Негативне сприйняття лобізму у вітчизняній громадській думці.
10. Основні напрями вирішення проблем становлення лобізму в Україні.

11. Перспективи розвитку цивілізованого лобізму у вітчизняних умовах.
12. Законопроект "Про лобіювання в Україні" І.Шарова (1999 р.): критичний аналіз.
13. Законопроект "Про регулювання лобістської діяльності в органах державної влади" А.Ткачука (2003 р.): переваги та недоліки.
14. Законопроект "Про діяльність лобістів у Верховній Раді України" І.Гриніва (2005 р.): переваги та недоліки.
15. Законопроект "Про регулювання лобістської діяльності в Україні" В.Коновалюка (2010 р.): переваги та недоліки.
16. Концептуальні підходи до регулювання лобізму в Україні протягом 2008-2009 рр.
17. Лобістська діяльність крізь призму Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом.
18. Законопроект "Про лобіювання" (2016 р.): переваги та недоліки.
19. Законопроект "Про лобізм" (2016 р.): переваги та недоліки.
20. Нормативно-правове регулювання питань публічності та прозорості процесу прийняття рішень органів влади.
21. Нормативно-правове регулювання діяльності громадських об'єднань лобістського спрямування.
22. Нормативно-правове регулювання лобізму на місцевому рівні.
23. Нормативно-правове регулювання участі громадськості у прийнятті рішень органів влади.
24. Громадські підприємницькі організації як суб'єкти лобізму в Україні: загальна характеристика.
25. Проблеми діяльності лобістських фірм в Україні.
26. Органи виконавчої влади як об'єкти лобізму в Україні: загальна характеристика.
27. Адміністрація Президента України як об'єкт лобізму в Україні: загальна характеристика.
28. Лобізм та корупція: порівняльна характеристика.
29. Можливості становлення цивілізованого лобізму в Україні.
30. Перспективи законодавчої легалізації лобізму в Україні.
31. Проблеми законодавчого регулювання фінансових аспектів діяльності лобістів.
32. Механізми формування дієвого державного і громадського контролю лобістської діяльності.
33. Інформаційно-просвітницька діяльність як передумова запровадження правового інституту лобізму в Україні.
34. Проблеми кадрового забезпечення функціонування інституту цивілізованого лобізму.

Семінарське заняття до теми 3.3

Проблеми становлення та перспективи розвитку лобізму в органах публічної влади України

Мета: визначення чинників (політичних, правових, соціальних, економічних і культурних), що зумовили становлення і розвиток лобізму як інституту представництва інтересів в органах публічної влади в сучасній Україні та розробка рекомендацій щодо формування української цивілізованої моделі лобізму.

Питання для обговорення:

1. Існування лобістської діяльності в Україні у форматі "квазілобізму".
2. Проблема легалізації лобізму в Україні як правового інституту.
3. Тісний зв'язок вітчизняного лобізму з корупцією.
4. Неструктурованість та відсутність юридичного оформлення суб'єктів лобістської діяльності в Україні.
5. Проблеми "вбудованого лобізму" в Україні.
6. Неконтрольований вплив іноземного лобі на прийняття державних рішень вітчизняними органами влади.
7. Обмежені можливості захисту власних інтересів для великих суспільних прошарків та структур громадського суспільства.
8. Низька дієвість процедур залучення громадськості до розробки проектів нормативно-правових актів органами влади.
9. Негативне сприйняття лобізму у вітчизняній громадській думці.
10. Основні напрями вирішення проблем становлення лобізму в Україні.
11. Перспективи розвитку цивілізованого лобізму у вітчизняних умовах.

Джерела для обов'язкового вивчення:

1. Конспект лекцій з дисципліни «Лобізм в органах публічної влади», розділ 3.
2. Методичні рекомендації з дисципліни «Лобізм в органах публічної влади», розділ 3.

Рекомендовані додаткові джерела для вивчення:

1. Волощук А. Н. Лобізм в Україні [Електронний ресурс] / А. Н. Волощук // Дзеркало тижня. – 2010. – №18 (15 травня). – С. 8. – Режим доступу: <http://gazeta.dt.ua/archives>.
2. Голіченко О. Л. Механізми впливу недержавних організацій на державні структури / О. Голіченко // Політичний менеджмент. – 2005. – №4. – С.27–34.
3. Головка В. Становлення лобізму в Україні: проблеми законодавчого регулювання [Електронний ресурс] / В. Головка // Офіційний

сайт Гуманітарного журналу НГУ. – Режим доступу: <http://gj.nmu.org.ua/pdf/2012/4/Golovko.pdf>.

4. Євгенєва А. Законодавче регулювання лобістської діяльності / А. Євгенєва // Часопис "Парламент". – 2004. – № 1. – С. 32–39.

5. Кармазіна М. Громадські організації: кого вони представляють? [Електронний ресурс] / Марія Кармазіна // Дзеркало тижня. – 2013. – № 42 (15 листопада). – С. 9. – Режим доступу: <http://gazeta.dt.ua/archives>.

6. Концепція проекту закону України "Про лобіювання" // Бюлетень Міністерства юстиції України. – К.: М-во юстиції України, 2009. – № 2. – С. 9–12.

7. Корнієнко В. О. Олігархізація влади / В. О. Корнієнко // Сучасна політична лексика: енциклопед. словник-довідник / І. Я. Вдовичин, Л. Я. Угрин, Г. В. Шипунов [та ін.]; за наук. редакцією Н. Хоми. – Львів: Новий Світ-2000, 2015. – С. 199.

8. Круш П. Лобіювання економічних інтересів у державі / П. Круш // Економіка України. – 2005. – №10. – С. 75–80.

9. Лобізм – неузаконена українська реалія. [Електронний ресурс] // Аналітичний центр "Академія". – 03.10.2015. – Режим доступу: <http://www.academia.org.ua/?p=622>.

10. Малишенко Л. О. Специфіка лобіювання в сучасній Україні / Л. О. Малишенко // Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. – 2012. – № 2 (12). – С.260–268.

11. Манжук К. В. Лобізм у законотворчій діяльності України / К. В. Манжук, І. І. Нікітчук // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2005. – № 11 (49). – С. 5–11.

12. Недюха М. Лобізм як соціально-політичний феномен: сутність і засоби впливу [Електронний ресурс] / М. Недюха, М. Федорін // Віче. – 2010. – № 4. – С. 12–15. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/viche_2010_4_6.

13. Одінцова О. О. Правове регулювання лобізму в сучасній Україні (загальнотеоретичне дослідження) : монографія / О. О. Одінцова ; Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. – Донецьк : (ДонНУЕТ), 2011. – 150 с.

14. Про лобіювання в Україні : Проект Закону України від 13.04.1999 № 3188 [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/web?id=&pf3511=5838.

15. Про регулювання лобістської діяльності в органах державної влади : Проект Закону України (не внесений до Верховної Ради України, оприлюднений серед загалу 25.09.2003 року) ; [Електронний ресурс] // Сайт Громадської Ради з питань законодавства для місцевого самоврядування та організації третього сектору. – Режим доступу: <http://gr.org.ua/>.

16. Про регулювання лобістської діяльності в Україні : Проект Закону України від 20.10.2010 № 7269 [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=7269&skl=7.

ВИМОГИ ДО НАПИСАННЯ ТА ОФОРМЛЕННЯ ТВОРЧОЇ РОБОТИ

Самостійна робота слухача у межах навчальної дисципліни «Лобізм в органах публічної влади» передбачає написання та презентацію ним творчої роботи до кожного розділу на одну з передбачених переліком тем за власним вибором. Виконання цієї роботи орієнтоване на практичне застосування знань і розвиток вмінь, здобутих в процесі лекційних і семінарських занять, самостійного опрацювання навчальних матеріалів та обдумування слухачем питань відповідно до обраної тематики. Викладення необхідних матеріалів повинно бути лаконічним, чітко сформульованим і відповідати суті проблеми. Результатом написання творчої роботи є обґрунтований авторський висновок щодо обраної тематики і можливі практичні рекомендації.

Творча робота повинна бути підготовлена слухачем індивідуально. Вона надається у електронному вигляді (файлом) викладачеві, а її результати презентуються під час семінарського заняття за відповідною тематикою у формі короткої доповіді (3-4 хв.) та відповідей на поставлені запитання.

Творча робота має висвітлювати:

- основні теоретичні положення за обраною темою;
- практичне значення теоретичних положень, можливі підходи та шляхи їх практичного застосування;
- висновки, що коротко відображають результати проведеного слухачем дослідження;
- перелік використаних джерел, оформлених згідно із вимогами.

Творча робота має бути оформлена як документ Microsoft Word формату А4, шрифт Times New Roman, 14 кегель, міжрядковий інтервал – 1,5, поля – 2 см з усіх боків. Титульний аркуш творчої роботи повинен мати такий зміст: назва університету; назва інституту; назва кафедри; назва навчальної дисципліни; тема творчої роботи; прізвище, ім'я, по батькові студента, курс, шифр академічної групи; рік написання творчої роботи. За титульним аркушем слідує план творчої роботи, в якому треба виділити всі її структурні частини. У плані праворуч позначаються номери сторінок початку кожного пункту. Обсяг творчої роботи визначається вмінням слухача стисло і водночас вичерпно розкрити тему: узагальнити теоретичні напрацювання за напрямом, що розглядається, оцінити їх прикладне значення, зробити висновки та обґрунтувати власні пропозиції. Обсяг роботи – 10-15 сторінок. Обов'язковою вимогою є чітке посилання на джерела інформації. Всі цифри, факти, теорії, думки вчених, цитати повинні мати посилання у вигляді [N, с. M] (N означає номер джерела у наведеному в кінці їх переліку, а M – номер сторінки у цьому джерелі). Бажано використовувати в творчій роботі таблиці, схеми, графіки, діаграми тощо. Перелік використаних джерел (не менше 7 позицій) оформляється згідно з діючими правилами. У творчій роботі мають бути обов'язково викладені авторські висновки та пропозиції.

ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ

Підсумковий контроль засвоєння знань слухачів з дисципліни «Лобізм в органах публічної влади» здійснюється у формі заліку (усного опитування відповідно до орієнтовного переліку питань, що наведені нижче).

Орієнтовний перелік питань для підсумкового контролю

1. Історія виникнення лобізму в світі.
2. Поняття "лобізм", "лобіювання", "лобістська діяльність".
3. Політико-соціологічний (політологічний) підхід до розуміння сутності лобізму.
4. Юридично-інституціональний (юридичний) підхід до розуміння сутності лобізму.
5. Лобізм як форма взаємовідносин органів публічної влади із суспільними інститутами та громадянами.
6. Лобізм як правовий інститут.
7. Співвідношення лобізму та GR.
8. Лобізм як різновид PR.
9. Основні суспільні функції лобізму.
10. Ризики лобістської діяльності для суспільства.
11. Технологічні принципи лобістської діяльності.
12. Основні принципи організації лобістських кампаній.
13. Принципи формування ефективних лобістських коаліцій.
14. Загальні принципи державного регулювання лобізму.
15. Етичні принципи лобізму.
16. Забезпечення прозорості та чесності лобізму.
17. Основні умови функціонування і розвитку лобізму як цивілізованого інституту.
18. Класифікація лобізму за його суб'єктами.
19. Класифікація підходів до представництва інтересів суб'єктами лобізму.
20. Класифікація механізмів досягнення цілей лобізму.
21. Структура лобізму як системної діяльності.
22. Мета лобізму як політико-управлінського інституту.
23. Загальні завдання лобістської діяльності.
24. Предмет лобістських відносин.
25. Поняття та класифікація суб'єктів лобізму.
26. Лобісти та лобістські об'єднання: загальна характеристика.
27. Поняття та класифікація об'єктів лобізму.
28. Моделі закріплення об'єктів лобіювання у лобінговому законодавстві.
29. Державні інститути як суб'єкти та об'єкти лобістської діяльності.
30. Процес лобістської діяльності.

31. Рішення органів публічної влади як результати лобізму.
32. Поняття та основні групи методів лобізму.
33. "Тіньовий" та криміналізований аспекти лобізму.
34. Основні стратегії правового регулювання лобізму в міжнародній практиці.
35. Основні етапи розвитку законодавства США щодо регулювання лобістської діяльності.
36. Основні сучасні законодавчі акти США у галузі лобізму.
37. Законодавче регулювання лобізму в Канаді.
38. Британська модель регулювання лобістської діяльності.
39. Законодавство Німеччини щодо регулювання лобізму.
40. Особливості конституційно-правового регулювання лобізму у Франції.
41. Досвід правового регулювання лобізму в країнах Центральної і Східної Європи.
42. Правові засади регулювання лобізму на наднаціональному рівні ЄС.
43. Громадські некомерційні організації та їх об'єднання як суб'єкти лобізму.
44. Роль ЗМІ у лобістській діяльності.
45. Професійні спілки як суб'єкти лобізму.
46. Функціонування спеціальних підрозділів корпорацій, банків, фінансово-промислових груп для здійснення лобістської діяльності.
47. Юридичні, пропагандистські та інші фірми у галузі лобізму.
48. Діяльність Американської ліги лобістів.
49. Громадські об'єднання бізнесових структур як впливові суб'єкти лобізму.
50. Досвід реєстрації лобістських організацій та спілок у Німеччині.
51. Особливості діяльності індивідуальних лобістів у зарубіжних країнах,
52. Сутність та особливості "вбудованого лобізму".
53. Англосаксонська (класична) модель лобізму.
54. Континентальна (європейська) модель лобізму.
55. Особливості німецької субмоделі лобізму.
56. Особливості французької субмоделі лобізму.
57. Плюралістичний підхід до представництва інтересів суб'єктами лобізму.
58. Корпоративістський підхід до представництва інтересів суб'єктами лобізму.
59. Практичні форми лобізму в межах плюралістичного підходу.
60. Практичні форми лобізму в межах корпоративістського підходу.
61. Безпосередні методи лобізму.
62. Опосередковані методи лобізму.
63. Загальна характеристика перших законопроектів щодо лобізму в Україні в 1990-ті роки.
64. Законопроекти щодо регулювання лобістської діяльності в Україні

у 2000-ні роки.

65. Загальна характеристика законопроектної роботи щодо законодавчого регулювання лобізму в Україні протягом 2009-2015 рр.

66. Сучасні законопроекти щодо регулювання лобізму в Україні: загальна характеристика.

67. Сучасне конституційне підґрунтя лобізму в Україні.

68. Вітчизняні нормативно-правові акти щодо забезпечення прозорості процесу прийняття рішень органів влади як передумови лобізму.

69. Нормативно-правові акти в Україні щодо створення умов для лобіювання громадянами власних інтересів.

70. Нормативно-правові акти в Україні з питань створення громадських структур лобістського спрямування.

71. Нормативно-правові акти в Україні щодо створення можливостей лобізму на рівні місцевого самоврядування.

72. Нормативно-правові акти в Україні щодо участі громадськості у прийнятті рішень органів влади.

73. Особливості становлення і розвитку вітчизняного лобізму як неформального інституту.

74. Специфіка пострадянського формату суб'єктів лобізму.

75. Громадські підприємницькі організації як суб'єкти лобізму в Україні.

76. Роль торгово-промислових палат у вітчизняному лобізмі.

77. Діяльність лобістських фірм в Україні.

78. Бізнес-політичні групи як специфічні суб'єкти лобізму в Україні.

79. Верховна Рада України як об'єкт лобізму.

80. Специфіка лобізму в Кабінеті Міністрів України, органах виконавчої влади та Адміністрації Президента України.

81. Поширені методи лобізму в Україні.

82. Проблеми легалізації лобізму в Україні як правового інституту.

83. Проблеми розмежування лобізму та корупції.

84. Проблеми юридичного оформлення суб'єктів лобістської діяльності в Україні.

85. Проблеми "вбудованого лобізму" в Україні.

86. Механізми впливу іноземного лобі на прийняття державних рішень в Україні.

87. Недоліки процедур залучення громадськості до розробки проектів нормативно-правових актів вітчизняних органів влади.

88. Сприйняття лобізму у вітчизняній громадській думці.

89. Основні напрями вирішення проблем становлення лобізму в Україні.

90. Перспективи розвитку цивілізованого лобізму у вітчизняних умовах.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Основні джерела

1. GR и лоббизм: теория и технологии : учебник / под ред. В. А. Ачкасовой, И. Е. Минтусова, О. Г. Филатовой. – М. : Юрайт, 2015. – 315 с.
2. Базілевич Д. Інститут лобіювання в Україні та за кордоном: походження, проблеми, перспективи розвитку : наук.-інформ. вид. / Д. Базілевич, В. Нестерович, В. Федоренко. – К. : ФОП Москаленко О.М., 2015. – 111 с.
3. Ворчакова І. Є. Проблеми та перспективи розвитку лобізму як політичного інституту в Україні / І. Є. Ворчакова // Політикус. – 2016. – Вип. 1. – С. 88-91.
4. Гоцуляк В. М. Сучасні реалії та особливості політичного лобізму в Україні / В. М. Гоцуляк // Гілея (науковий вісник). – 2016. – Вип. 110. – С. 373-376.
5. Гнатенко Н. Г. Інституціоналізація лобізму в Україні: історія та сучасність / Н. Г. Гнатенко // Гілея (науковий вісник). – 2016. – Вип. 115. – С. 434-438.
6. Дягілев О. В. Конституційно-правовий інститут лобізму: вітчизняний та зарубіжний досвід : монографія / О. В. Дягілев. – Х. : Майдан, 2011. – 252 с.
7. Нестерович В. Ф. Конституційно-правові засади інституту лобіювання: зарубіжний досвід та перспективи для України : монографія / В. Ф. Нестерович. – Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е.О.Дідоренка, 2010. – 752 с.
8. Нестерович В. Ф. Легітимація лобіювання в Україні: від ідеї до закону / В. Ф. Нестерович // Вісник ЛДУВС ім. Е.О.Дідоренка. – 2015. – № 4. – С. 36-46.
9. Нестерович В. Ф. Тенденції щодо конституційно-правового регулювання лобіювання у Великій Британії та Ірландії / В. Ф. Нестерович // Вісник ЛДУВС ім. Е.О.Дідоренка. – 2015. – № 3. – С. 28-37.
10. Павроз А. В. Группы интересов и лоббизм в политике : учеб. пособ. / А. В. Павроз. – СПб. : Изд-во С.-Петербур. ун-та, 2006. – 186 с.
11. Проект Закону України "Про лобізм" від 20 верес. 2016 р. № 5144 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60052
12. Проект Закону України "Про лобіювання" від 5 жовт. 2016 р. № 5144-1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60191
13. Самофалов В. Лобізм у США: досвід для України [Електронний ресурс] / В. Самофалов. – Режим доступу: <http://uaforeignaffairs.com/ua/blog/usi-blogi/view/article/lobizm-u-ssha-dosvid-dlja-ukrajini/>
14. Трофименко А. В. Проблеми інституціоналізації лобізму в Україні / А. В. Трофименко // Вісник Маріупольського державного університету. Серія : Історія. Політологія. – 2014. – Вип. 11. – С. 203-212.

15. Чернохатній Д. А. Поняття "інститут лобіювання": теоретико-правове дослідження / Д. А. Чернохатній // Правова держава. – 2016. – № 21. – С. 21-24

Додаткові джерела

1. Арутюнян А. С. Современный лоббизм: формы, методы, проявления / А. С. Арутюнян // Социологические исследования. – 2014. – № 6. – С. 60-68.
2. Бинецкий А. Э. Лоббизм в современном мире / А. Э. Бинецкий. – М. : ТЕИС, 2004. – 247 с.
3. Богиня Т. Ю. Перспективи законодавчого регулювання інституту лобізму в Україні / Т. Ю. Богиня // Держава і право. – 2013. – Вип. 61. – С. 498-504.
4. Буряк Р. Регулирование лоббизма в странах ЕС [Электронный ресурс] / Р. Буряк // Россия и мир. – 2009. – № 9. – Режим доступа: <http://www.pravo-mag.ru/journal/article273/> Буряк Р. Регулирование лоббизма в странах ЕС [Электронный ресурс] / Р. Буряк // Россия и мир. – 2009. – № 9. – Режим доступа: <http://www.pravo-mag.ru/journal/article273/>
5. Газізов М. М. Інституціональна складова лобістської діяльності в умовах демократії [Електронний ресурс] / М. М. Газізов // Державне будівництво. – 2015. – № 2. – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2015-2/doc/4/01.pdf>
6. Газізов М. М. Концептуальні підходи до дослідження феномену лобізму [Електронний ресурс] / М. М. Газізов // Державне будівництво. – 2015. – № 1. – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2015-1/doc/4/05.pdf>
7. Гросфельд Е. В. Цивилизованный лоббизм как антикоррупционная технология / Е. В. Гросфельд // Політичний менеджмент. – 2013. – № 59. – С. 70-77.
8. Денисюк А. В. Громадський лобізм в Україні: проблеми і перспективи розвитку / А. В. Денисюк // Гілея (науковий вісник). – 2015. – Вип. 102. – С. 403-405.
9. Добросмыслов Д. В. Правовое регулирование лоббистской деятельности и продвижения интересов частных лиц в ЕС : дис. на соискание учен. степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.10 "Международное право. Европейское право" / Д. В. Добросмыслов. – М., 2014. – 162 с.
10. Закон України "Про громадські об'єднання" від 22 берез. 2012 р. № 4572-VI // Голос України. – 2012. – 18 квіт.
11. Закон України "Про звернення громадян" від 2 жовт. 1996 р. № 393/96-ВР // Голос України. – 1996. – 22 жовт.
12. Закон України "Про торгово-промислові палати в Україні" від 2 груд. 1997 р. № 671/97-ВР // Голос України. – 1998. – 5 січ.
13. Кальна-Дубінюк Т. П. Паблік рілейшнз : навч. посіб. / Т. П. Кальна-Дубінюк, Р. І. Буряк. – К. : БізнесМедіаКонсалтинг, 2010. – 204 с.
14. Кривошеїн В. В. Інститут лобізму в країнах Заходу: етапи

становлення та соціальні механізми впровадження / В. В. Кривошеїн // Грані. – 2012. – № 11. – С. 77-81.

15. Кушніренко О. Г. Політико-правовий інститут лобізму: досвід нормативного регулювання країн Євросоюзу та шляхи легалізації в Україні / О. Г. Кушніренко, О. В. Дягілев // Державне будівництво та місцеве самоврядування. – 2010. – Вип. 19. – С. 46-56.

16. Любимов А. П. История лоббизма в России / А. П. Любимов. – М. : Фонд "Либеральная миссия", 2005. – 208 с.

17. Толстых П. А. GR. Практикум по лоббизму в России / П. А. Толстых. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2007. – 379 с.

18. Федоренко В. Л. Запровадження інституту лобіювання в Україні: законотворчі та державно-управлінські аспекти / В. Л. Федоренко // Вісн. НАДУ. – 2010. – № 1. – С. 205-213.

Інтернет-ресурси

1. Агентство США з міжнародного розвитку (USAID). – <https://www.usaid.gov/ukraine>
2. Європейська Бізнес Асоціація. – <http://www.eba.com.ua/uk>
3. Законодавство України. – <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?user=a>
4. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. – <http://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>
5. Науково-дослідний економічний інститут Міністерства економіки України. – <http://ndei.me.gov.ua/>
6. Національний інститут стратегічних досліджень. – <http://www.niss.gov.ua/>
7. Президент України. Офіційне інтернет-представництво. – <http://www.president.gov.ua/>
8. Світовий банк. – <http://www.worldbank.org/>
9. Український Союз промисловців і підприємців. – <http://uspp.ua/>
10. Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. – <http://www.kmu.gov.ua/control>
11. Kyiv Global. – <http://www.kyivglobal.com/ua/>

Навчальне видання

ЛОБІЗМ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

Бовсунівська Ірина Володимирівна

Методичні рекомендації

В авторській редакції

Підписано до друку __.01.2019 р.

Формат 60x84/16. Друк офсетний. Папір офсетний.

Гарнітура Times. Обл-вид. арк. ____.

Умов. друк. арк. _____. Наклад 100 прим.

Віддруковано у типографії «ПП«КП»УкрСІЧ» з оригіналів авторів.
02660, Київ, вул. Магнітогорська, 1, оф. 216, тел. 224-58-24